

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและ การคุ้มครองผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ¹

จุฑาทักก์ วันทาทราย²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและการคุ้มครองผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและการคุ้มครองผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยอ้างอิงจากหลักการและแนวคิดสิทธิมนุษยชนในด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพในการคุ้มครองผู้เสียหายที่ถือปฏิบัติเป็นสากล รวมถึงทฤษฎีการลงโทษทางอาญาของผู้กระทำผิด เพื่อเสนอแนะแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและการคุ้มครองผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยมีมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายหรือแก้ไขบทบัญญัติในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราให้เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

ด้วยการข่มขืนเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่เป็นปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แม้ว่าจะมีกฎหมายเข้ามาควบคุมและป้องกันปัญหาความรุนแรงเหล่านี้เพียงใด แต่ก็ยังมีการกระทำผิดให้พบเห็นอยู่บ่อยครั้งตามที่มีการเสนอข่าวในสื่อทั่วไป ซึ่งปัจจุบันมีแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงมากขึ้น โดยประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2550 แก้ไขกฎหมายข่มขืนจากเดิม 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ถือเป็นการยอมรับเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศ ตลอดจนรสนิยมทางเพศที่หลากหลาย ประการที่สอง มีการให้คำนิยามคำว่า กระทำชำเรา ไว้ในมาตรา 276 วรรคสอง และประการสุดท้าย มีการกำหนดให้กรณีสามีข่มขืนภรรยา เป็นความผิดฐานข่มขืนด้วยเช่นกัน ต่อมาพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562 กำหนดให้ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน โดยผลของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 ซึ่งยังคงเหลือให้เป็นความผิดอันยอมความได้เฉพาะการข่มขืนระหว่างคู่สมรสที่มีได้เกิดต่อธารกำนัล หรือไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตายเท่านั้น และเมื่อการข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิด ผู้เสียหายมักได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรง ซึ่งในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีการคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้นตามมาตรฐานสากลเช่นกัน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและการคุ้มครองผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนินผล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์รัศมิ์ เล็งวิทยา และรองศาสตราจารย์จตุพร วงศ์ทองสรรค์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดเชียงใหม่) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการคุ้มครองผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับเพศยังไม่เพียงพอและความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นกระทำซ้ำเราของกลุ่มสมรสยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ผู้เสียหายที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีเท่านั้น ที่จะได้รับการถามปากคำโดยแยกกระทำเป็นสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมและมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ร่วมในการถามปากคำ หากเป็นผู้เสียหายที่เป็นหญิงอายุเกิน 18 ปี กฎหมายกำหนดเพียงให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน โดยผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้ ตามมาตรา 133 วรรคสี่ อย่างไรก็ตาม ในความคิดเกี่ยวกับเพศโดยเฉพาะผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนกระทำซ้ำเรา มักจะได้รับความกระทบกระเทือนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมาก พนักงานสอบสวนจึงควรมีผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือในการสอบสวนเพื่อไม่ให้ผู้เสียหายถูกกระทำซ้ำจากการใช้วาจาหรือการปฏิบัติโดยไม่ตั้งใจ

ประเด็นปัญหาที่สองขอบเขตความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นกระทำซ้ำเราของกลุ่มสมรส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคสี่ หากกลุ่มสมรสประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ศาลสามารถลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติด้านการลงโทษ และเป็นความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา 281 (1) อย่างไรก็ตามกลุ่มสมรสตามบทบัญญัติดังกล่าวเฉพาะแต่กลุ่มสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งปัจจุบันในสังคมไทยมีผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยไม่ได้มีการจดทะเบียนสมรสมากขึ้น เมื่อมีการตกลงใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภริยาแล้ว การที่กฎหมายคุ้มครองเฉพาะกลุ่มสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่รวมถึงผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสหรือกลุ่มสมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น จึงอาจไม่สอดคล้องกับบริบทของครอบครัวในสังคมไทย และเมื่อกฎหมายไม่คุ้มครองไปถึงสามีภริยาที่มิได้จดทะเบียนสมรสหรือกลุ่มสมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลจึงไม่สามารถลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติด้านการลงโทษ อีกทั้งยังเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ หากต้องรับโทษอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวและเกิดปัญหาครอบครัวในภายหลัง

ประเด็นปัญหาที่สามปัญหาโทษและการพิจารณาในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ด้วยความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นกระทำซ้ำเราในกรณีที่เป็นกรกระทำผิดระหว่างกลุ่มสมรส เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 วรรคสี่ อิงบทกำหนดโทษตามวรรคหนึ่ง มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท ซึ่งอัตราโทษที่สูงนี้ทำให้คดีดังกล่าวต้องนำไปพิจารณาในศาลจังหวัดหรือศาลอาญาชั้นต้นในกรุงเทพมหานคร เมื่อการร่วมประเวณีเป็นส่วนหนึ่งของการอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา จึงอาจมีการกระทบกระทั่งกันจนทำให้เกิดความรุนแรงนำมาสู่การทำความผิดฐานข่มขืนกระทำซ้ำเราได้ หากมีการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลอาจทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีปัญหาและหากผู้กระทำความผิดได้รับโทษไม่ว่าจะเป็นการถูกจำคุก ปรับ หรือคุมความประพฤติแทนการลงโทษ ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อครอบครัวของกลุ่มสมรสนั้นด้วย ดังนั้น อัตราโทษและการดำเนินคดีต่อศาลจังหวัดหรือ

ศาลอาญาชั้นต้นในกรุงเทพมหานครจึงอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในความสัมพันธ์ของครอบครัวที่อาจยังมีทางฟื้นฟูสัมพันธภาพที่ดีต่อกันได้

ประเด็นปัญหาที่สืบปัญหาการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงการปล่อยตัวผู้ต้องขัง ซึ่งในความคิดเกี่ยวกับเพศอันเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 เป็นความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดที่ยอมความไม่ได้ คงเหลือเพียงการข่มขืนกระทำชำเราคู่สมรสในบางพฤติการณ์ที่ไม่รุนแรงเท่านั้นที่เป็นความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 กรณีศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก เมื่อผู้กระทำผิดได้รับการปล่อยตัวและกลับเข้าสู่สังคม ผู้เสียหายจึงควรได้รับรู้ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากผู้กระทำผิด เพื่อเป็นหลักประกันในความปลอดภัยจากการลี้ภัยจากผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม การปล่อยตัวผู้ต้องขังนั้นเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 อยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายในการแจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงการปล่อยตัวผู้ต้องขัง

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและการคุ้มครองผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับเพศ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาการคุ้มครองผู้เสียหายในชั้นสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิชั้นสอบสวนของผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสาม ว่า

“ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายทราบก่อนว่า

- (1) ผู้เสียหายมีสิทธิขอให้แยกกระทำเป็นส่วนคดีในสถานที่ที่เหมาะสม
- (2) ผู้เสียหายมีสิทธิขอให้จัดหานักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือขอบุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้”

2. ปัญหาขอบเขตความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราของคู่สมรส และปัญหาโทษและการพิจารณาในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว จากการพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าการที่มาตรา 276 วรรคสี่ กำหนดให้การข่มขืนกระทำชำเราคู่สมรสเป็นคนผิด ซึ่งเมื่อคำนึงถึงการรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวแล้ว หากคู่สมรสยังประสงค์จะอยู่กินฉันสามีภริยาต่อไป ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติแทนการลงโทษ และยังเป็นความผิดอันยอมความได้ ตามมาตรา 281 อีกด้วย ซึ่งคู่สมรสที่จะได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติดังกล่าวเฉพาะแต่คู่สมรส โดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ไม่รวมถึงผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส แม้ว่าตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 จะนิยามว่าเป็นบุคคลในครอบครัวก็ตาม โดยปัจจุบันสังคมไทยส่วนใหญ่มิผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสมากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นสามีภริยากันโดยพฤตินัยและเป็น

ครอบครัวแล้ว ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราคู่สมรสจึงควรรวมถึงผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย และด้วยอัตราโทษที่สูงและศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคือศาลจังหวัดหรือศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ หรือศาลอาญารธนบุรี แล้วแต่กรณี ทำให้การพิจารณาหรือลงโทษนั้นไม่สอดคล้องกับพฤติการณ์ของการกระทำความผิดระหว่างสามีภริยา และการกระทำความผิดของบุคคลทั่วไป ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 276 วรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายอาญา และให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 276/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

“ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 276 วรรคหนึ่ง เป็นการกระทำความผิดระหว่างคู่สมรส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีคู่สมรสยังประสงจะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้นการลงโทษก็ได้

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกและคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาต่อไป และประสงค์จะหย่า ให้คู่สมรสฝ่ายนั้นแจ้งให้ศาลทราบ และให้ศาลแจ้งพนักงานอัยการให้ดำเนินการฟ้องหย่าให้

คู่สมรสตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส”

3. ปัญหาการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงการปล่อยตัวผู้ต้องขัง ซึ่งประเทศไทยยังขาดมาตรการคุ้มครองเกี่ยวกับในเรื่องการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องของผู้ต้องหาหรือจำเลย อันถือเป็นสิทธิส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ผู้ศึกษาเห็นควรให้กรมราชทัณฑ์ มีมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับเพศโดยแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในเบื้องต้นถึง

(1) วันที่ผู้กระทำผิดจะได้รับการปล่อยตัวในกรณีพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ พ้นการลงโทษ หรือกำหนดการปล่อยผู้ต้องขัง

(2) การหลบหนี การออกไปทำงานนอกเรือนจำ หรือรูปแบบอื่นที่เป็นการปล่อยตัวผู้ต้องขัง

เอกสารอ้างอิง

ชนะรัตน์ ผกาพันธ์, “มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย.”

สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2561.

ประคอง เตกฉัตร, “การคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว,” ดุลพาห 59, 3 (กันยายน - ธันวาคม 2555): 162-168.

สมชัย ทีฆมาตุมากร. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2556. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2554.

สุวิชญา มุสิกะสงศ์ และคนอื่น ๆ, “ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1.” ผลงานสัมมนาวิชาการ หลักสูตรผู้บริหารศาลยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 13, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, 2559.